

MINTAQA IQTISODIY SALOHIYATIDA IQTISODIY GEOGRAFIYA TUSHUNCHASI VA O'RNI

Embergenov Alisher Jumamuratovich

QDU Buxgalteria hisobi va audit kafedrası o'qituvchisi

Sag'inbaev Sultanbek Turdibay o'g'li

QDU iqtisodiyot fakulteti talabasi

Kalit so'zlar: Geografik iqtisodiy salohiyat, mintaqa iqtisodiyoti, iqtisodiy salohiyatni baholash, investitsiyalar.

Globalashuv jarayoni bilan o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish, raqobat, inson resurslarini rivojlantirish va jahon bozorini monitoring qilish kabi muhim faktlar iqtisodiy rivojlanish va mintaqaviy rivojlanish jarayonida mintaqaviy dinamaning ahamiyatini oshirishga olib keladi. Bu jarayonda dinamik tuzilishga ega bo'lgan va rivojlanish jarayonini yo'naltiruvchi iqtisodiy va ijtimoiy omillar ta'sirining mamlakat iqtisodiyotiga taqsimlanishi mintaqalararo rivojlanish nomutanosibligini yuzaga keltiradi va natijada iqtisodiy rivojlanish darajasini oshirishga qaratilgan iqtisodiy siyosat amalga oshirila boshlandi. va ijtimoiy nomutanosibliklar. Mintaqaning turli geografik regionlarda joylashgan tumanlarining mutanosib rivojlanishiga butun mamlakat bo'ylab samarali iqtisodiy siyosat olib borish orqali erishish mumkin.

Mamlakat iqtisodiy o'sishi va rivojlanishiga ta'sir kórsatuvchi tashqi savdo aylanmasiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar quyidagilardir:

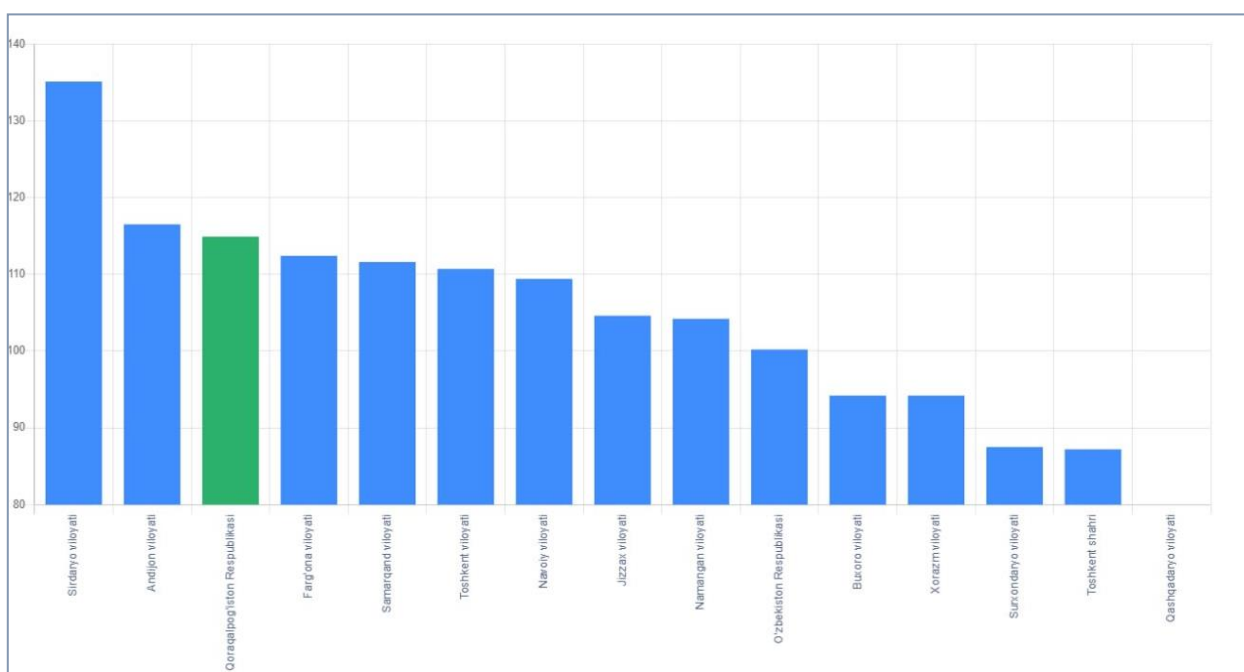
1. Iqtisodiy omillar, masalan, mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasi, inflyatsiya darajasi, valyuta kursi, savdo to'siqlari va bojxona to'lovlarning mavjudligi, jahon bozorlaridagi raqobat darajasi va boshqalar.

2. Siyosiy omillar, masalan, mamlakatdagi siyosiy vaziyatning barqarorligi, xalqaro shartnoma va kelishuvlarning mavjudligi, xalqaro hamkorlar tomonidan mamlakatga ishonch darajasi va boshqalar.

3. Texnologik omillar, masalan, texnologiya va ilmiy tadqiqotlarning rivojlanish darajasi, innovatsion mahsulot va texnologiyalarning mavjudligi, ilmiy-texnik xodimlarning malaka darajasi va boshqalar.

4. Ijtimoiy omillar, masalan, aholi turmush darajasi, ta'lim va madaniyat darajasi, tovar va xizmatlarga iste'molchi talabining mavjudligi va boshqalar.

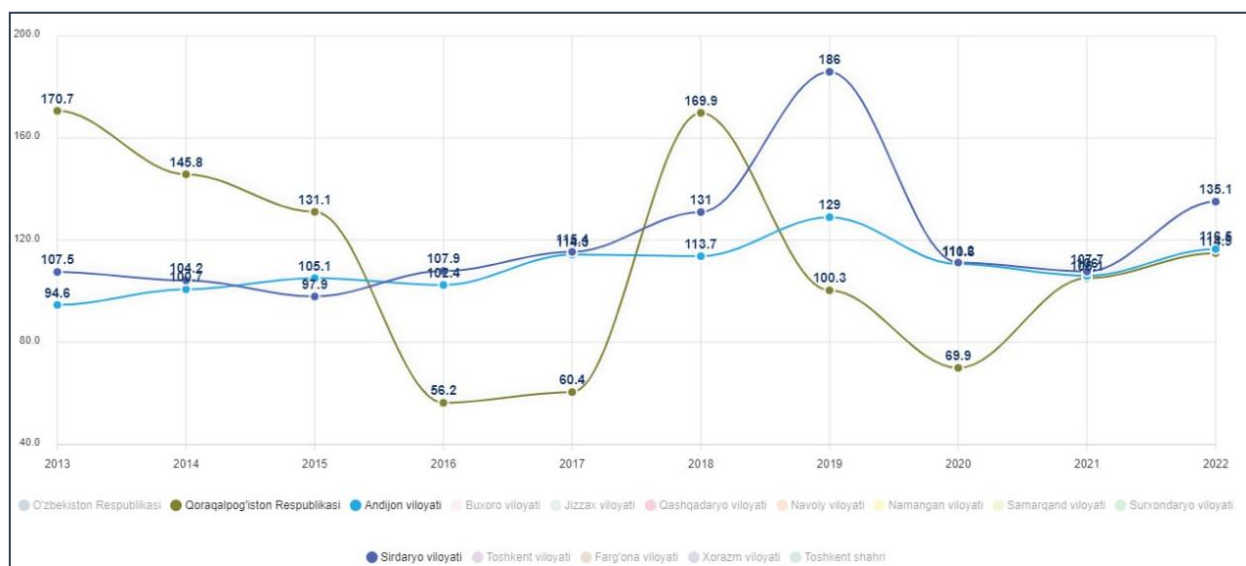
Bugungi kunda mamlakatda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmini oshirishda «iqtisodiy determinantlar» bilan bir qatorda «geografik determinantlar» ham samarali rol o‘ynashi haqiqatdir. Yangi iqtisodiy geografiya yondashuvining asoslari birinchi Krugman tomonidan kiritilgan markaz-chekka modeli bilan qo‘yilgan. Ushbu model firma darajasida ortib borayotgan daromadlar, transport xarajatlari va omillarning harakatchanligi va ko‘rsatilgan tuzilmaning o‘zgarishiga olib keladigan sabablar o‘rtasidagi o‘zaro ta‘sir natijasida yaratilgan fazoviy iqtisodiy tuzilishga asoslanadi. Shu nuqtai nazardan, Krugman tomonidan ishlab chiqilgan, ortib borayotgan daromadlar va nomukammal raqobat modellaridan foydalangan holda iqtisodiyotning geografik xususiyatlarini o‘z ichiga olgan yondashuv «yangi iqtisodiy geografiya» yondashuvi deb ataladi.

Asosiy kapitalga investitsiyalarning ósish surati (yillik)¹

Asosiy kapitalga investitsiyalarning jalb qilinishi bóyicha Qoraqalpog‘iston Respublikasi uchinchi órinni band etgan. Mintaqaning iqtisodiy rivojlanishida investitsiyalarning órni alohida hisoblanadi. Bugungi kunda tashqi iqtisodlar ixtisoslashgan mehnat bozorlari va yetkazib beruvchilar tarmoqlarini, shuningdek, axborot oqimini o‘rab olishini aytish mumkin.

¹ Siat.uz. malumotlari asosida

Asosiy kapitalga investitsiyalarning ósish surati (yillik)¹

Asosiy kapitalga investitsiyalarning jalb qilinishi bóyicha yuqoridagi grafiklardan ularning yillar kesimida rivojlanish strukturasi kórishimiz mumkin

Demak, iqtisodiy hayot ijtimoiy va institutsional fazoviy joylashuvga ega degan qarashni ilgari suruvchi «iqtisodiy geografiya» yondashuviga baho berish zarur. Iqtisodiy geografiya yondashuvi notekis fazoviy rivojlanish sirini tushuntirishga harakat qiladi. Fazoviy iqtisodiyotning eng o'ziga xos xususiyati iqtisodiy agregatsiya-aglomeratsiyaning keng ko'lamlı ta'siridir. Iqtisodiy geografiya yondashuvi iqtisodiy hayotning ijtimoiy va institutsional fazoviy joylashuviga ega ekanligidan kelib chiqib, mintaqaviy farqlarni tushunish uchun ijtimoiy tuzilmalarni, iqtisodiy va siyosiy qoidalar va an'analarni o'rganish zarurligini ta'kidlaydi va bu yondashuvda ustunlik qiluvchi element e'tiborni qaratish ustuvor masalalardan hisoblanadi.

XULOSA

Hududni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari, maqsad va vazifalarini belgilab, ularni davlat organlari bilan kelishilgandan so'ng, aniq chora-tadbirlar, muddatlar, mas'ul shaxslar yoki tashkilotlarni belgilagan holda hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqadigan ishchi guruhlarni tashkil etish va shuning bilan birga ularni amalga oshirish uchun moliyaviy xarajatlar, kutilgan natijalarni taxmin qilish lozim. Hududni rivojlantirish strategiyasini amalga oshirish asosida dastur-rejalashtirish va normativ hujjatlar majmuasini xususan, strategiyani amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasi va viloyatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning yillik dasturi, maqsadli hududiy dasturi, viloyat ichki hududlarini rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish hamda amalga oshirish kerak.

¹ Siat.uz. malumotlari asosida

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022 – 2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-sonli farmoni <https://lex.uz/docs/5841063>
2. Чаленко А.Ю. Методика определения экономического потенциала Экономика Украины. –2013.– №. 8. – С. 4054.